Cotidianul "ADEVARUL HARGHITEI"
Anul XII, nr.250
Miercuri, 23 august 2000

Tema din penultima zi a Universitatii de vara Izvoru Muresului s-a dezbatut la Fagetel, locul de debut al acestei manifestari, intr-un decor feeric, cu un preambul arheologic sustinut de directorul si unul din cercetatorii Muzeului National de Istorie a Transilvaniei.

“Sa nu uitam – a spus Domnul Valeriu Cavruc, Directorul M.N.I.T., ca ne aflam intr-o zona in care s-a nascut prima civilizatie europeana: Cucuteni-Ariusd-Tripolie. Dupa ultimele cercetari, cea mai avansata cultura din Mileniul IV i.H a fost in Carpatii Rasariteni, asadar intrebarea in ce masura suntem europeni din punct de vedere al apartenentei culturale mi se pare fortata. Indiferent daca primele impulsuri culturale au venit din Balcani sau din Europa Centrala, constanta caracteristica a Carpatilor Rasariteni este ca aici, in fiecare epoca, s-au suprapus trei culturi europene: sud-est europeana, central-europeana si est-europeana. Circumstantele geografice au determinat ca acest spatiu sa fie unul de intersectie, iar relansarea cercetarilor arheologice a scos in evidenta, intr-o perioada foarte scurta, lucruri cu totul noi. In 1996, la Zoltan (langa Sf. Gheorghe) am avut sansa - lucru rar – sa descoperim o noua cultura, necunoscuta pana atunci in estul Transilvaniei, datand din sec. XIX – XVIII i.H., care in acea perioada avea deja multe elemente ale culturii urmatoare – bronzul clasic. Descoperirea impune o substantiala modificare a ideilor privind originea si formarea culturii tracice, acest areal fiind recomandat ca unul din posibilele focare ale nasterii marii civilizatii a tracilor. In paralel, la Ciomortani (langa Miercurea Ciuc) s-a facut o descoperire care impune modificarea tabloului cultural Cotofeni, cu continuitate certa in fazele II si III, care se credea a fi fost raspandita numai in partea centrala si vestica a Romaniei. Prin multe alte elemente inca, cetatea de la Ciomortani este un areal extrem de promitator, din punct de vedere arheologic si ea devine, astfel, unul din cele mai importante obiective arheologice din Transilvania”.

Specialista in civilizatie dacica si lucrand in zona de peste 15 ani, d-na Viorica Crisan afirma ca arealul “este foarte important pentru ca este locuit din neolitic aproape fara intrerupere, in toate epocile, fiind bogat in produse naturale: sare, minereuri de cupru si fier, ceea ce a facut ca aici sa existe o densitate de locuire mult mai pregnanta decat in alte parti. Asa ca pe la inceputtul sec.I s-a ridicat in zona un adevarat sistem de fortificatii, toate in asa fel situate incat sa supravegheze caile de acces inspre centrul Transilvaniei si Muntii Orastiei. Nu exista trecatoare in Muntii Ciucului, Bodoc, Baraolt, Vrancei care sa nu fie aparata de o cetate, astfel situata incat sa se poata face legatura vizuala cu inca cel putin una....Se credea pana mai de curand ca dacii aveau cetati fortificate doar in Muntii Orastiei. Aici insa avem ziduri de peste 2m pastrate de doua milenii, iar la Covasna s-a taiat muntele in 4 terase si avem peste 700m de ziduri. Orban Balasz o numea “un adevarat cuib de vulturi” si a atribuit-o secuilor, asa cum a atribuit de altfel toate cetatile dacice fortificate din zona”.

Moderatorul dezbaterii, dl. **prof. dr. Mihai Ungheanu**, Universitatea Bucuresti, a accentuat ca nu-i de trecut cu vederea tentativa de insusire a unui product cultural, precum cetatile vechi, asta insemnand ca o identitate a fost modificata. apoi, “aici s-a mai combatut o inertie, aceea ca cultura tracica apartine sudului Dunarii. Desi tracologia europeana a stabilit ca a doua mare cultura dupa cea greaca este cea tracica, in Romania continua sa se manifeste frica de a lua in serios aceste concluzii”, asa cum stagneaza nepermis cercetarile lingvistice, unde se manifesta o obtuzitate greu de inteles. Nimeni nu incearca sa dezlege enigma de ce unele cuvinte date de dictionarele romanesti ca fiind din bulgara sunt date de bulgari ca fiind din romana, situatie identica si cu trimiterile la ucraineana sau rusa. “Exista o cercetare academica ungara care da 2.000 de cuvinte provenind din romana – si nu cuvinte din Transilvania, ci cu circulatie pe intreg teritoriul Ungariei. Lingvistica romana insa nu asimileaza nimic, ramanand comod la vechile afirmatii. De aceea sunt bucuros ca dvs. aveti aici cercetari atat de vii, care modifica deja contururi importante ale concluziilor viitoare.”... Ocupatia care a venit in Romania dupa razboi ne-a rupt de contactul cu Europa occidentala, ne-a creat un model de cultura si civilizatie pe sistem politic si influenta rasariteana. Din acest moment societatea romaneasca a intrat intr-un proces de stergere a identitatii, incercandu-se chiar introducerea limbii ruse la paritate cu romana.

Ocupatia care a venit in Romania dupa razboi ne-a rupt de contactul cu Europa occidentala, ne-a creat un model de cultura si civilizatie pe sistem politic si influenta rasariteana. Din acest moment societatea romaneasca a intrat intr-un proces de stergere a identitatii, incercandu-se

chiar introducerea limbii ruse la paritate cu romana. Una din componentele cele mai atacate, pe langa limba, pe langa imaginarul cultural si istoric, a fost biserica; desi ea s-a pastrat in reteaua institutionala, atacat puternic a fost *mentalul* celor obisnuiti sa aiba repere in morala religiei crestine si in obiceiurile ei.

Dupa 1964-1965 s-a incercat o recucerire a acestei identitati, nerecunoscuta azi, desi ruptura fata de Moscova, macar in anumite planuri, a functionat: am inceput sa invatam limbi occidentale, Editura Cartea Rusa a disparut, precum si tezele privind caracterul predominant slav al civilizatiei, culturii si limbii noastre. Evident, n-a fost o reconchista culturala completa, dar arheologia are o culminatie, nu se pot trece cu vederea rezultatele cercetarii culturale pe partea umanista, precum si o anumita recuperare a decalajului tehnologic.

Dupa 1989 era firesc sa inceapa o recuperare pe linie culturala coordonata de stat, pentru ca statul a pierdut-o in primele decenii am suportat in schimb o tranzitie haotica ce a permis distrugerea de valori si o economie de piata introdusa abuziv in cultura - adica exact acolo unde ea putea sa mai intarzie - ceea ce produce mari dificultati in recuperarea identitatii noastre pirdute uneori in conditii dramatice. Mai ales daca ne gandim ca avem de recuperat ceea ce am pierdut *la nivel modern*, cultura romana fiind o cultura europeana de sinteza.

Teoria spune ca integrarea culturala trebuie facuta fara pierderea fizionomiei nationale. Dar, in cercurile culturale exista mari divergente si mari disensiuni in legatura cu identitatea noastra, cu valorile culturale romanesti: Ne izbim de atacuri surprinzatoare, de afirmatii neobisnuite in legatura cu mari valori nationale. Problema identitatii - care se obtine din imaginea miscarii istorice - este o problema vie in Romania si pentru ca cercurile de intelectuali si institutiile nu sunt de acord asupra unui punct de vedere comun. Ba, mai mult, suntem supusi unui atac de revizuire a unei identitati inca nerecastigate, asa cum se vede in unele manuale si in campania postmodernista, de scoatere din joc a unor clasici ai literaturii sau a altor valori. In stare de litigiu sunt, de asemenea, multe probleme ale istoriei Transilvaniei.

De fapt, si inainte de ‘89 asa–zisul front al istoricilor, inclusiv literari, s-a comportat extrem de divergent: s-a cerut celor de la Institutul “Nicolae Iorga” sa scoata Istoria in 11 volume a mentorului institutului - si n-au scos-o; s-a cerut celor de la Institutul “G.Calinescu sa editeze *Ist*

oria literaturii romane
a marelui critic - si n-au facut-o, ceea ce arata ca in institutiile noastre culturale nu s-a muncit, s-a parazitat. Erau acolo persoane obisnuite sa semneze memorii, ba impotriva bisericii, ba impotriva altor institutii, niste sabotori ai muncii asupra culturii nationale.

Nici astazi lucrurile nu stau mult mai bine, si din aceasta pricina munca de recuperare sufera. Unele institutii au fost facute cadou unor personae prea optionale, prea sigure ca, cultura are o singura directie. E limpede ca valorile romanesti trebuie valorizate la actualul nivel de optica si de metoda, ca nu putem merge mai departe cu tot bagajul de prejudecati, ca nu putem mentine la varf personalitati care nu sunt desene. Judecata trebuie sa fie europeana, moderna, exgienta, dar si stiitifica.

Costion Nicolescu, director de imagine la Muzeul Taranului Roman, Bucuresti: “Problema identitatii este pana la urma cea care da pornire tuturor celorlalte probleme pe care noi le-am discutat in aceste zile. Problema identitatii si a *cons tiintei ei.*
Dezvoltarile arheologilor, tehnologilor, filosofilor, istoricilor, etnografilor, sunt *dezvoltari profesionale*
care trebuie sa gaseasca argumente pe date, fapte, informatii corecte si corect interpretate. Dar trebuie avut in vedere omul la scara existentiala serioasa, deci problema identitatii are o intemeiere tehnologica. Neamurile apar relativ tarziu pe scara istoriei, dupa obtinerea unui teritoriu si vorbirea unei limbi. Daca pana la venirea lui Hristos ales era neamul evreu, dupa venirea lui toate neamurile sunt potential alese, nu poate fi diabolizat nici unul. Istoria este “timpul dintre chemarea lui Dumnezeu si raspunsul pe care i-l dam noi”, cum zicea parintele Staniloaie, ori asta e valabil si la scara etnica: rezistenta romanilor este de ordinul miracolului, intrucat ea nu poate fi explicata prin forta.

Pana la urma, identitatea e si o problema de constientizare a ei, inclusiv a responsabilitatii fata de ea. Si de simtire. Dar si de spirit. Romanii sunt foarte usor asimilabili in occident si de asta diasporele noastre sunt foarte slabe in raport cu altele.

Nu incompatibilitatea ortodoxiei cu cultura occidentala, ci abandonul ortodoxiei ne face vulnerabili, care e pana la urma abandonul gandirii autentice si incepi sa crezi ca totul incepe acum, inclusiv miturile lumii moderne. Dar exista si o deznationalizare dincolo de front pentru ca, paradoxal, in minoritate se constientizeaza mai bine identitatea. Dar la Bucuresti, unde fiinteaza institutiile representative ale tarii exista o deznationalizare foarte rapida prin atacuri la

limba si prin abandonul valorilor. Cred ca problema integrarii este o obsesie. Care e identitatea Europei? Europa e o constructie crestina si unirea ei nu se poate face decat pe baze spirituale.

Europa untului nu ne uneste, s-ar putea s-o faca Europa culturala. Daca ne gandim la Europa spirituala, ea ar trebui sa ne cheme inlauntru, nu sa batem noi la porti. Daca ne gandim la altele, poate ca nu. Nimeni nu s-a gandit nici o clipa sa bagam Muzeul Taranului Roman in Europa, dar am primit titlul de Muzeu European al Anului. Am intrat pur si simplu pentru ca suntem, pentru ca existam. Noi nu prezentam o succesiune de obiecte, ci o spiritualitate. Au venit nenumarati straini si ei simt ca aici e ceva care nu poti sa negi. Asta se intampla cand valorile sunt autentice si se exprima coerent.

Prof. univ. dr. Ioan Ciubotaru, de la Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iasi: “Daca agresiunea interna fata de identitate a fost atat de dramatica, va inchipuiti ce s-a intamplat in Basarabia? In cercetarile facute, la un moment dat un taran mi-a spus: <afara, tot ce vedeti este rusesc: casa cu acoperis de azbociment, gardul din fier furat de la combinat. Cand trec de prag, mai am rusesc doar televizorul si frigiderul. In rest, covorul de la mama, stergarele de zestre, scoartele de la bunica>. Deci, s-a restrans aceasta sfera a identitatii agresata din toate partile la nivelul acestui microcosmos familial si al mentalitatii, unde n-a putut sa umble nimeni. Dar ce costatam dupa ‘90? Ca ceea ce faceau altii din afara fac semenii nostri din interior, mai ales in sfera culturii populare. Daca traditia se confunda cu sufletul, cum spune un filozof francez, a atenta la traditia unui neam inseamna a-l distruge sufleteste. Ciudat e ca unii care trambiteaza integrarea manifesta o grija exacerbata pentru propria imagine, deci pentru identitate, care nu trebuie afectata cu nici un chip, dar manifesta un dezinteres total fata de ceea ce inseamna identitate nationala. Daca nu tinem cont de aceste elemente care ne definesc si care trebuie sa ne identifice in continuare indiferent in ce context am fi, atunci integrarea spre care aspiram atat de mult nu cred ca va aduce izbavirea pe care o dorim in subconstientul nostru.

Col. Nicolae Dolghiu, consilier CSAT: “Integrarea nu e o sperietoare, ea se desfasoara, problema e ca toate aceste procese placute si mai putin placute sa se petreaca pe un fagas care sa fie suportabil de cei care sunt si subiecti si obiecti ai acestui proces. Iata ca in acelasi timp, aici, se produce si un fenomen de integrare romaneasca, de intarire a spiritualitatii romanesti in itreaga lume. Si asta contribuie la identitatea europeana. Punerea problemei daca tinem sau nu de Europa e cel putin diversionista: e ceva in afara discutiei. Exista lucruri pe care cu totii le dorim: integrarea economica, de pilda, care va duce si la o oarecare integrare politica si militara, dar putem fi linistitii: nu cred ca se va produce o integrare culturala, deoarece campionii integrarii sunt si campionii pastrarii identitatii nationale. Pericolul deznationalizarii nu exista in opinia mea. Integrarea e un cocept politic si un stat se integreaza cu tot ce are in

interior, altfel iese un dezastru. Celelalte – euroregiunile - sunt o forma de organizare economica, si vom vedea ce iese in raporturile acestora cu statele, singura forma de organizare a Europei. Sa vedem ce iese si cand unele state vor da drepturi unor cetateni care nu le apartin, pentru ca acest lucru nu va completa, ci va tulbura apele integrarii. Integrarea e amenintata in schimb de un alt fenomen: de globalizare si mondializare, care iar nu sunt fenomene noi. Daca nu i ne putem opune, acesta poate pune in pericol identitatea nationala. Globalizarea a fost lansata in acest deceniu in momentul in care a aparut posibilitatea proiectarii fortei oriunde in lume (nu ma refer doar la mijloacele tehnice portante, ci la capacitatile politice financiare, economice si apoi la cele militare), la capacitatea politica de a impune folosirea fortei in anumite zone, la capacitatea financiara de a sustine acest efort si de a cumpara acceptul pentru folosirea fortei, la capacitatile strict militare de a actiona. E periculos pentru ca forta va naste, mai devreme sau mai tarziu, forta: niciodata nu se poate continua intr-un singur sens, intrucat unei grupari de state i se va opune alta".

Ioan Roman, vicepresedintele Despartamantului ASTRA, Harghita - Covasna: "Particularitatile in care individul poarta matricea cultural - spirituala a grupului mare din care face parte au intrat in toate domeniile culturii. Din acest punct de vedere, cultura nu poate fi decat.nationala. Interferentele exista dar fiecare se valorizeaza in raport cu alte forme de cultura. Indiferent daca integrarea va fi un proces de durata, ca vom fi sau nu absorbiti de interesele celor mari, in acest concert nu putem intra decat cu cultura noastra specifica. Cine nu intelege, lupta impotriva curentului. Voi propune, la Adunarea Nationala a Asociatiunii ASTRA, ca fiecare astrist sa gazduiasca un student sau elev basarabean pe timpul studiilor. Sa facem precum in vremuri la Brasov, unde s-a petrecut cea mai frumoasa poveste de dragoste a neamului romanesc, cand 14 voievozi munteni si moldoveni au stiut sa zideasca o biserica cu scoala si tiparnita cand romanii erau alungati in afara zidurilor cetatii - si nu intamplator in Schei a aparut cantecul Desteapta-te romane, si s-a continuat ceea ce a inceput Scoala Ardeleana. Cand se vor duce inapoi, acesti studenti vor recastiga razboiul pierdut de politicienii marunti care nu s-au ridicat si nu se ridica la inaltimea momentelor pe care istoria li le-a oferit si in mod cert Dumnezeu ne va ajuta sa le mai avem".

Dr. Mircea Dogaru, istoric: "Marile tari occidentale au realizat ca separate nu vor mai reprezenta nimic decat daca se unesc intr-o comunitate unica – si s-a nascut ideea franco-germana a Uniunii Europene, cu punct final Statele Unite ale Europei E in curs unirea economica, dar se disting doua principii: cel francez, integrarea ca natiune, in ideea ca tot ce e minunat; un stat e privit ca un SRL, nu poate fi controlat si facut prosper daca are mai mult de 10 milioane de locuitori, de asta dintr-o Iugoslavie mare s-au facut 6 mici si dintr-o Cehoslovacie s-au facut doua. Intrebarea e: in ce fel va continua procesul si spre ce fel de integrare mergem: integrarea ca identitate sau integrarea prin dezintegrare? Problema care se pune romanilor este sa fie inteligenti si sa-si vada interesele: sa mergem alaturi de ei economic, ramanand spiritual ceea ce suntem. Sa dam si sa primim valori, adica sa ne aliniem. Dar, cu hot dogs, coca-cola si

hip-hop ne aliniem culturii americane, nu europene. Important e sa ne integram ca natiune egala in drepturi, nu in spatele unui lider, asa cum important este unde va fi capitala Europei: la Berlin, la Moscova, la Paris sau la Bruxelles? Restul sunt probleme adiacente”.